

**AMERİKAN DIŞ POLİTİKASININ ETKİLENMESİ:
ULUSAL ÇIKARLAR KARŞISINDA ETNİK ÇIKARLAR***Tabib HUSEYNOV**Orta Avrupa Üniversitesi**Uluslararası İlişkiler ve Avrupa Çalışmaları Bölümü*

Etnik olgu, günümüz Amerikan iç politikasında etkili olduğu kadar, dış politikasında da aynı ölçüde etkin bir unsurdur. Yahudi, Yunan, Ermeni, vb. gibi bazı güçlü etnik çıkar grupları Amerikan iç politikasında büyük güç sahibi olmuşlardır ve özünde ait oldukları ülkelerle ilgili dış politika konularında da bu gücü giderek artan bir şekilde kullanma eğilimindedirler.

Etnik çıkar gruplarının etkisi, politika belirleme sürecini etkileyen ve iç politik sistemin doğası, devlet-toplum ilişkileri, kamuoyunun ve toplumsal grupların rolü ve hatta politika belirleme sürecini etkileyen fikirler ve algılamalar gibi konular dahil, çok geniş kapsamlı iç determinantlarla yakından ilgilidir. Kamuoyunun ve toplumsal grupların politik etkileri nelerdir? İç yapı, çeşitli çıkar gruplarının faaliyetlerine nasıl bir zemin hazırlar? Çeşitli çıkar grupları ve kamuoyu politika belirleme sürecine nasıl ve hangi mekanizmalarla etki eder? ABD politik sisteminde seçkinler ve genel halk arasındaki ilişki nedir ve kim kimi izler? Bu makalenin araştırma gündemini tüm bu sorular oluşturmaktadır.

Bu makalenin amacı; 1990'lı yılların başından günümüze kadar olan sürede Ermeni lobisinin ABD'nin Azerbaycan'a yönelik dış politikalarının şekillendirilmesi üzerindeki rolü örneğinden giderek, iç etnik çıkar gruplarının dış politikanın belirlenmesindeki rolünü değerlendirmektir. Bu amaçla, bu makalede Ermeni çıkar grupları örneğinde olduğu gibi, etnik lobilerin ne ölçüde ve hangi mekanizmaları ve stratejileri kullanarak ABD dış politikasını etkiledikleri tanımlanmaya çalışılacaktır. Bu makale; etnik grupların dış politika üzerinde önemli etkileri olmasına karşın, etnik lobi çalışmalarının politik kararları ve sonuçlarını belirlemediğini ve hatta daha geniş çaplı ulusal çıkarlar söz konusu olduğunda bunlardan kolaylıkla vazgeçilebileceğini söylemektedir. Bunun gibi, Ermeni çıkar gruplarının ABD politikaları üzerinde önemli etkilerini göstermekle beraber, Ermeni etnik lobisinin ABD'nin Azerbaycan'a yönelik politikalarının belirleyici ögesi olmadığı ve etkisinin açık ulusal çıkarlarla sınırlı olduğu vurgulanmaktadır.

Bu savı ispatlamak için, ilk önce ABD politik sisteminin özellikleri ve bu sistemin çeşitli çıkar gruplarının faaliyetlerine nasıl zemin hazırladığı incelenecektir. Bunu takiben, etnik çıkar gruplarının ABD'nin politika belirleme sürecinde baskı ve etki yapmak için kullandıkları mekanizmalar ve stratejiler tartışılacaktır. Son olarak, bir örnek olay incelemesi sunularak, ABD-Azerbaycan ilişkilerinin tarihindeki önemli gelişmeler özetlenerek, konuyla ilgili Amerika'daki Ermeni çıkar gruplarının faaliyetleri belirtilecektir.

Baskı Gruplarının Etki Boyutu: ABD'nin İç Politika Yapısı ve Devlet-Toplum İlişkileri

Bu bölüm, "Amerikan politik sisteminin etnik grup faaliyetlerine yalnızca izin vermekle kalmayıp hatta teşvik ettiğini" göstermeyi amaçlamaktadır. (1) Bu nedenle etnik çıkar gruplarının ve özellikle Ermeni çıkar grubunun, ABD iç ve dış politikasındaki rollerini anlamak için ABD'nin iç yapısının incelenmesi gerekmektedir.

Kuruluşundan bu yana, ABD toplumu değişik menşeli ve geçmişli çok kültürlü bir toplum olmuştur. Dolayısı ile bu etnik çıkar gruplarının, pek çok durumda, orijinleri olan ülke ya da yerlerle ilgili olarak etki yapmak istemeleri doğaldır. Ancak Smith tarafından yazıldığı gibi, "Dış politika ile ilgili meselelerde etnik aktörlerin etkin rollerinin olması yalnızca ABD'nin bir göçmenler ülkesi olarak sosyal yapısından değil, aynı zamanda Amerikan demokrasisinin politika belirlemede etnik topluluklara ve daha geniş kapsamda tüm çıkar gruplarına verdiği haklardan kaynaklanmaktadır."(2) Aşağıda görüleceği gibi, ABD politika belirleme sürecine etkide bulunan, etnik gruplar dahil, çeşitli çıkar gruplarına izin veren faktörler, daha geniş kapsamda devlet-toplum ilişkilerinin doğasında ve ülkenin politik ve parti organizasyonunda yatmaktadır.

Genelde ABD'nin ademi merkezietçi bir politika belirleme yapısına sahip olduğu kabul edilir. ABD'nin kurucuları ABD politik sistemini "kontroller ve dengeler" ilkesi üzerine kurmuşlardır. Bu demokrasi ilkesi hükümetin değişik branşlarının birbirlerinin faaliyetlerini kontrol etme yetkisini ve birinin aşırı güçlenmesini engelleyebilme imkanını sağlamıştır. ABD Anayasasında kutsanan bu "kontroller ve dengeler" ilkesi çeşitli çıkar gruplarının faaliyetlerine geniş bir özgürlük sağlamaktadır. Watanabe, ABD'nin dış politika belirleme sürecindeki bu dağınıklığın kaynaklarını şu satırlarla ifade etmektedir:

"Dış politika yönetim yetkisi kuşkusuz tek başlarına veya beraberce Başkan ve Kongre'ye verilmişken, pek çok sorumluluğun sınırlandırılması belirsizlik taşımaktadır. .. Dış politika yetkilerindeki belirsizlik ve düzensizliği çözümlene gayretlerinde mahkemeler, ve Özellikle Anayasa mahkemesi, görünür bir biçimde sessiz kalmıştır. .. Mahkemelerin bu anlaşmazlıkları giderme konusundaki isteksizliği bu konuların politik alandan yargı alanına kaymasına neden olmuştur. Bu çerçevede, örgütlü çıkar faaliyetleri, örneğin etnik grup çalışmaları, mahkeme kararları gibi, dış politika sorumluluklarının tanımlanmasında kesin çözüme götürebilir."(3)

Amerikan dış politikasının belirlenmesinde sosyal güçlerin rolünü artıran diğer bir faktör, siyasi parti organizasyonlarının özgün sistemidir. Smith'in belirttiği gibi: "Kongre ve Başkan aynı görüşlerde veya aynı partiden olabileceğinden, Anayasa tarafından öngörülen siyasi kurumsal mücadelenin meydana gelmemesi olasıdır ve hükümet sosyal baskılar açısından nispi bir özgürlüğü tadabilir". (4) Bu nedenle parti sistemi, kamu görevlilerinin isimlerinin parti tarafından değil, yerel seçmenlerin kararıyla sonuçlanan ön seçim adayları tarafından belirlenmesi şeklinde oluşmuştur. "Bu tür bir parti disiplininin sonucu olarak – Smith'in yazdığı gibi– pratikte kamu görevlileri seçmen kitleleriyle olduğu kadar parti liderliği ile de uyumlu olabilirler."(5) Hatta, Kongrenin de ademi merkezietçi yapısı dikkate alındığında, küçük sosyal tabanlı vatandaş çıkarları bile yasama içinde yansıma bulabilir. (6) Federalist yapısından, Kongre ve yönetim arasındaki "kontrol ve denge" sisteminden ve yoğun grup temsil açısından ötürü, ABD genelde tipik bir "zayıf devlet" olarak tanımlanır. (7)

Yukarıdaki tartışmada görüldüğü gibi; iç yapısında toplum egemen olan ABD'de iç ve dış politikaların belirlenmesinde kamuoyu ve sosyal gruplar önemli rol oynar. Muller ve Risse-Kappen, toplum egemen iç yapılarda kamuoyunun önemini şu satırlarla gösterirler:

"..kamuoyu birbirleriyle rekabet eden yönetim hizipleri, amaçları için harekete geçtiğinde bir kaynak halini alır. Kamuoyu, fikir birliğinin derecesine ve özelliğine bağlı olarak, siyasi sistem

içinde yer alan seçeneklere daha geniş ya da daha dar sınırlar koyar." (8)

Ancak, ABD politika belirleyicileri için kamu beklentileri büyük önem taşımasına karşın, kamuoyunun yönetim tarafından manipüle edilme olasılığı da vardır. Unutulmaması gereken bu yönetici sınıfın kamuoyunu şekillendirmede en etkin araç olan medyaya erişim ve onu kullanma konusundaki büyük imkanlarıdır. Hatta, halk arasında fazlaca bilinmeyen bir çok olayda, yönetimin kamuoyunu manipüle etmesi kolaylaşır. Bu nedenle, kamuoyu ve yönetim etkileşimi konusu her durum ve olaya bağlıdır. Toplum mu yönetimi, yönetim mi toplumu izler, hangisi daha önemlidir sorusu aslında yanıltıcı bir ikilemdir. Ve her ikisini bağımsız iki aktörmüş gibi düşünmekten vazgeçtiğimizde de kolayca çözümlenir. İç yönetimler, kural olarak, güç kazanmak için mücadele eden ve amaçlarına ulaşmak için toplumu kullanan rakip gruplardır. Bunun gibi, ana politika konularında aynı görüşü paylaşan kamu, pek çok özel olayda ayrı düşünülebilir.

Yönetici sınıfları ve halkı birbirinden ayrı ve bağımsız aktörler olarak düşünmenin daha da büyük önemi, çıkar gruplarının gerek yönetimi ve gerekse kamuoyunu etkileme ve hatta şekillendirmedeki önemli rolünü gözden kaçırmamıza yol açmasıdır. Bu nokta akademisyenler tarafından uzun süre göz ardı edilmiştir. Skidmore ve Hudson şunları yazmışlardır: "Daha önceki iç-merkezli dış politika davranışları, teorileri geliştirmeye yönelik çabalar, toplumsal grupların önemli doğal rolü göz ardı edildiğinden eksik kalmıştır". (9) Everts'in gözlemi ise "özellikle Amerika'da kamuoyu bir kitlesel görüş olarak incelenirken, partilerin ve çıkar gruplarının kitlesel görüş ve dış politika arasındaki bağlantıyı nasıl etkilediklerini gözden kaçırdığıdır." (10) Risse-Kappen ise en azından (a) kitlesel kamuoyu, (b) politika ile yakından ilgili ve dikkatli kamu, ve (c) belirli konulara özellikle hassas olan olay gruplarının ayırt edilmesini önerir. Bu örnekte, etnik çıkar grupları (Ermeniler dahil) özellikle akraba ve dostlarına yönelik dış politikalarla yakından ilgili olarak üçüncü kategoriye yerleştirilebilir.

Yalnızca halkın değil yönetici sınıfların da, her ne kadar kamuoyunu manipüle edebilseler de, onların da çeşitli çıkar grupları özellikle etnik gruplar tarafından etkilenebilecekleri, hatta manipüle edilebileceklerini göz önünde tutarak, bir bütün olarak değerlendirilmemeleri konusunda aynı yaklaşım izlenebilir. Smith tarafından haklı olarak yazıldığı gibi: "Amerikan politikası yalnızca güç gruplarının değil aynı zamanda örgütlenmiş çıkarların tipik bir politikasıdır" (12). Ancak pek çok durumda çıkar grupları ve yönetici sınıflar birbirinin desteğinden yararlanır ve aynı zamanda ortak yarar sağlarlar. Bu açıdan bakıldığında, Kongrenin etnik çıkar grupları dahil yerel seçmenlerine olan yüksek duyarlılığı, bazı çıkar gruplarına özellikle çekici gelmektedir. Watanabe'nin yazdığı gibi:

"Etnik organizasyonlar belirli politika önerilerini hayata geçirmek için Kongrenin duyarlılığına ve politika belirleme konusundaki yasal yetkisine güvenmektedirler. Kongre, ise büyük ölçüde, dış politika oluşturma rolünü başarıyla yerine getirmek için etnik faaliyetlerden kaynaklanan ve hükümetin dışında oluşan kamuoyunun harekete geçirilmesine dayanmaktadır." (13)

Watanabe kamuoyunu şöyle de tanımlamaktadır: "Politika belirleyicilerin gerçekten temsil vasfını taşıdığına inandığı son derece kaygan ve tehlikeli bir kavram". (14) Bu tanım doğrudur, ancak yalnızca kısmen. Politika belirleyicilerin kamuoyunun ne olduğunu tanımlamaları konusundaki serbestlikleri pek çok durum için geçerli değildir. Hatta, yukarıdaki tartışmalardan görüleceği gibi, çıkar grupları kamuoyu oluşturmada pek çok durumda politika belirleyicilerinden daha fazla etkindir. Çünkü hareket alanları bu kamuoyu ile belirlenen alternatiflerle sınırlıdır.

Etnik Grup Etkileme Mekanizmaları ve Stratejileri:**Ortak Çıkarları Ortaya Koymak**

Politika belirleme ve etnik grup etkileşimine çerçeve hazırlayan politik yapıları enlemesine tartıştıktan sonra, şimdi aynı iç politik yapı içinde faaliyet gösteren belirli etnik lobilerin diğerlerinden daha etkin olmalarına yol açan çeşitli stratejileri inceleyeceğiz. Watanabe'nin yazdığı gibi: "Etnik etkinin en önemli ölçüsü bu etnik grupların, resmi yetkilileri kendi durumlarını güçlendirici yönde karar almaya ikna etmelerindeki başarılarıdır." (15) Etnik grupları etkili kılan ve politika belirleyicilerin kararlarını oluşturmalarında onlara tesir etmelerini sağlayan çeşitli faktörler vardır. Bu makalede, en önemli oldukları düşünülen faktörlerden söz edilecektir.

Smith, politik kurumlar üzerinde baskı oluşturmak için etnik dahil çıkar gruplarının kullandığı üç yaklaşımdan bahsetmektedir: (a) Oy vererek, (b) Finansal katkı kampanyaları ile, ve (c) uluslararası bir kuruluş ile. (16) Demokratik pek çok toplumda olduğu gibi ABD'de de küçük bir oy sayısı büyük bir farklılık yaratabilir. Eğer etnik grupları ele alacak olursak ve iyi örgütlenmişlerse, özellikle seçim zamanlarında, genelde sorunlarını dile getireceklerdir. Ve seçime katılımları da kural olarak ortalamanın üstünde olacaktır. Bu ise ne kadar küçük de olsa bir etnik grubun ABD politikalarının belirlenmesinde ne kadar kritik bir önem taşıyacağını açıkça gösterir. (17) Başkanlık ve Kongre seçimlerinde adayların kampanyalarına para yardımı yapmak da, karar alıcılara ulaşmak için başka bir değerli kaynaktır. (18) Watanabe'in yazdığı gibi: "organizasyonel gerekler ve taraf tutma sürecinin talepleri, büyük miktarda paraya ihtiyaç gösteren bilginin değerlendirilmesi ve iletişim becerilerinin değerini artırır". (19)

Para ve oylar, ancak etnik çıkar grupları belirli konu alanlarına yönlendirerek etkili olabilecekleri bir iyi örgütlenmiş kurumsal yapıya sahipler etkin olabilir. Smith etnik örgütlerin ; 1) etnik topluluğun organizasyonel birliğini sağlaması gerektiğine, 2) diğer özel güçlerle yakın ortaklıklar kurması ve bunu işletmesine, ve 3) politika üreten ve uygulayan hükümet görevlilerine politika önerileri götürüp onları izleme gerekliliğine işaret etmektedir. (20). Politika belirleyiciler genelde etnik çıkar gruplarını daha büyük etnik toplulukların temsilcisi olarak görürler ve seçim zamanlarında onların desteğini almak için onlarla işbirliğine sıcak bakarlar. Bu nedenle Watanabe'nin işaret ettiği gibi, "Politika belirleme yapısının içinde etkileşim için öncelikli öge olan bu organizasyonlar, politika belirleyiciler için de etnik toplulukların davranışlarını anlamak, onlar hakkında bilgi edinmek için başlıca temas noktalarıdır." (21)

Yukarıda tartışıldığı üzere, hükümetin en önemli kolu olan Kongre, ademi merkezîyetçi yapısı, güçlü parti disiplini olmayışı ve en önemlisi kongre ön seçimlerindeki önemi nedeniyle "etnik lobilerin karar alma mekanizmasına katılımı için bir kaynaktır." (22) Etnik eylemciler yakın işbirliği kurulabilecek Kongre üyelerine etki edebilmekten Başkan'a ve politikalarına etki edebilmekten çok daha kolay olduğunu bilmektedirler. (23) Bu bakımdan, Kongre ile ilgili komitelerde de "belirli bir çıkar grubunun yararına beraber çalışacak kişilerin beraberce çalışması da bahse değer." (24) Etnik çıkarları temsil eden Kongre komiteleri bu etnik gruplarla etnik çıkarlar lehine sıkı bir işbirliği yaparlar. Ermeni konusu üzerinde 1995 yılında teşkil edilen Kongre Komitesinin Ocak 2003 itibarı ile 126 üyesi vardır, (25) ve şu anda ABD Kongresinin en büyük komitesidir. (26) Bunu izleyen ikinci büyük komite 117 üyeli Rum komitesidir ve birbirleri ile yakın işbirliği içindedirler. (27)

Etnik çıkar grupları ve organizasyonları tarafından yerine getirilen bir diğer önemli işlev, yukarıda gördüğümüz gibi, politik öneriler yapıp onları izlemeleridir. Etnik organizasyonlar bu izlemeyi yaparlar ve üyelerini ve daha geniş

toplulukları hükümetteki gelişmeler ve dünyaca önemli olduklarına inandıkları konularda bilgilendirirler. (28) Aynı zamanda, etnik gruplar ve organizasyonlar, Watanabe'nin ifadesiyle politika belirleyicilere yararlı bilgiler ve kullanılabilir veriler sunarak "eğitici rolü" de yüklenirler. Gerçekte "pek çok önerge kanun teklifi metni doğrudan bu etnik organizasyonların işaretini taşır". (29) Ve burada, politika belirleme sürecinde enformasyon sağlamanın önemine geliyoruz. Enformasyon etnik gruplar veya bireyler tarafından çeşitli yollarla iletilir: Mektupla, telgrafla, konuşmalarla, raporlar, dokümanlar, gazeteler, tanık dinletmelerle, telefonla, toplantılarla, gösterilerle, ve diğer bir çok resmi veya gayri resmi araçla. (30)

Son zamanlarda, internet gelişimi ile, web bazlı kampanyalarla etnik grup üyelerinin belirli konularda web aracılığı ile faks çekmeleri, e- posta yollamaları konusunda uyarılmaları çok popüler olmuştur. Bu web bazlı kampanyalara ilginç son bir örnek, Amerikan hükümetinin yeni anti-terör programı çerçevesinde Göçmen ve Nötrale Etme Servisi'ne (Immigration and Naturalization Service- INS) yapılacak özel kayıttan ABD'de ikamet eden Ermeni asıllı vatandaşlarının muaf tutulması olmuştur. 2002 Kasım ayında, INS ve Adalet Bakanlığı çoğunluğu Orta Doğu ülkelerinden oluşan ve terörizm açısından çok riskli olarak tanımlanan 18 ülkeyi belirlediler. Bu ülkelerin ABD'de ikamet eden 16 yaş ve üstü erkeklerin Ulusal Güvenlik Giriş-Çıkış Sistemi (National Security Entry-Exit Registration System -NSEES) için özel bir kayıt yaptırması istendi. Bundan bir ay sonra, 13 Aralık'ta bu listeye Pakistan ve Suudi Arabistan'ın yanı sıra Ermenistan eklendi ve 16 Aralık'ta devlet kaydı olarak yayınlandı. Bu hareket listede tek eski Sovyet Bloğu üyesi olan Ermeni Hükümetinin ve Ermeni çıkar gruplarının "kızgın bir lobcilik çalışmasını" (31) başlatmasına yol açtı. Kararın yayınlanmasından sonra 24 saat içinde, ABD'nin en büyük Ermeni çıkar gruplarından biri olan Amerikan Ermeni Ulusal Komitesi (Armenian National Committee of America- ANCA) 'nin başlattığı bir hareketle, 10,000'den fazla web faksı Başkan Bush'a yollanarak Amerikan Ermeni Topluluğunun bu hareketi şiddetle kınadığı bildirildi. "ANCA, diğer Amerikan Ermeni grupları, Kongre Ermeni Komitesi, Beyaz Sarayla yakın ilişkisi olan Amerikalı Ermeniler ve dış politikadan önemli kişileri kapsayan geniş tabanlı bir koalisyonla, üst düzey idari görevlilerle beraber bu sorunu çözmek için çalıştılar." (32) Bu üst düzey temaslar ve etkileme kampanyaları sonucunda iki gün içinde ABD hükümetinin fikri değiştirildi ve Ermenistan INS listesinden çıkartıldı. Adalet Departmanının 18 Aralık'ta Adalet Bakanlığı tarafından yayınlanan bildiriye "listeye yalnızca Pakistan ve Suudi Arabistan'ın eklendiği ve Ermenistan'ın listeye yanlılık sonucu alınmış olduğunu" söylendi. (33) ANCA'nin Kaliforniya -Fresno'daki şubesinin başkanı Bayan Hygo Ohannessian'un bu vesile ile söyledikleri önemlidir: "Ermeni topluluğunun bu konuya bu kadar hızla tepki vermesine ne kadar memnun olduğumu anlatamam. Artık Bush yönetimi Ermenistan aleyhinde olabilecek en ufak bir söz ya da harekete tepki verileceğini öğrenmiş oldu". (34)

Yukarıda gördüğümüz gibi, iyi kurulmuş bir organizasyon, finans ve enformasyon kaynakları etnik grupların etkili lobi çalışmaları için gereklidir. Ancak bu faktörler gerekli olmalarına rağmen yeterli değildir. Martin Weil'e referans veren Rogers, Smith'in öngördüğü üç kriter benzeri üç kriteri etnik çıkarların ABD dış politikasını etkileyebilmesi için gerekli görür: (1) bir seçim tehlikesi, (2) bir lobi organı ve (3) Amerikan milliyetçiliğinin sembollerinin başarılı kullanımı (35). İlk iki kriter temelde Smith'in ilk ve üçüncü kriterlerine tekabül etmektedir ve onları yukarıda tartıştık.

Üçüncüsü ise ilginç bir kriterdir ve özel bir ilgi gerektirmektedir. Bunun anlamı etnik grupların politika belirleyicileri kendi lehlerinde etkilemek ve kendi etnik kaygılarına duyarlı kılmak için talep ve politikalarını (eğer uyarlamıyorlarsa) mevcut kamusal ve yönetsel tercihlere göre ve daha geniş kapsamlı ulusal çıkarlar terimleriyle formüle etmeleridir. Watanabe bu kavramın önemini kavradığını şu sözlerle ifade etmektedir. "etnik gruplar

iletişimlerini bilinçli bir şekilde formüle etmek ve kendi konumları ile genelde tüm halkın genel çıkarları arasındaki uyumu vurgulamak durumundadırlar." (36) Mevcut halk ve yönetim konuşmalarını kullanan etnik çıkar gruplarının örnekleri bolca mevcuttur. Son örneklerden biri, ANCA tarafından başlatılan ve Ermeni topluluğu üyelerinin ABD Posta Servisinden sözde Ermeni soykırımı anısına bir pul bastırmasını talep edecekleri harekettir. (37) ANCA'nın web sayfasında yer alan örnek mektubun ilk cümlesi şöyledir: "Amacı dünyada adalet ve insan haklarını yaymak olan bir ülkenin vatandaşı bir Amerikalı olarak, Ermeni Soykırımını Amerika adına kınamak üzere bir pul bastırılmasını talep ediyorum." (38) Burada Amerikan toplumunun değerleri ile ABD posta servisi görevlilerinin çok az bilgi sahibi olduğu tarihi olaylar arasında bağ kurma girişimi açıktır. Bir başka örnek mektup, olarak yukarıda verilen NSEES listesine Ermenistan'ın koyulmasında da yine ulusal çıkarlara değinilmiştir: "Ermenistan...ABD tarafından başlatılan anti-terörist çabalara sadakatle destek vermeye devam etmektedir.... Bir Amerikalı Ermeni olarak, teröre karşı mücadelede Ermenistan'la olan işbirliğinin devamını destekliyor ve bu ülkeyi, ülkemize karşı suç işlemiş ülkelerle bir araya getiren herhangi bir listeden derhal çıkarılmasını istiyorum."(39)

Bu nedenle başarılı bir lobiyle politika belirleme sürecinde etkin olmak için güçlü bir organizasyon ve zengin kaynakların yanı sıra, bu etnik grupların talep ve politikalarını daha kapsamlı ulusal çıkarlar olarak formüle etmeleri gerekmektedir. Burada politika belirleyicilerin algılamaları, etnik çıkarları anlama ve bunlara cevap verebilme açısından ciddi bir önem taşır. Politika belirleyicilerin etnik çıkarlara karşı duyarlılık ve anlayışı ise bu çıkarların ulusal ya da devletin çıkarları ile uyumunun derecesine göre artar ya da eksilir. Bu nedenle eğer etnik çıkarlar ulusal çıkarlarla örtüşüyor veya en azından onlarla ters düşmüyorsa politika belirleme sürecini etkileyebilir.

Bir Örnek Olay İncelemesi: Ermeni Lobisinin ABD'nin Azerbaycan Politikalarının Belirlenişine Etkileri

Başlangıçta politik ve ekonomik alanda ABD ile daha yakın bir işbirliği içinde olmak isteyen Azerbaycan'a karşın ABD, Azerbaycan'la olan ilişkilerini güçlendirme konusunda fazlaca gönüllü olmadığından ABD-Azerbaycan ilişkileri asimetrik bir görünümdeydi. 1991-1994 olarak adlandırılabilir bu başlangıç yılları için ABD'nin Azerbaycan dış politikasını etkileyen en önemli iki faktör şöyle tanımlanabilir:

- 1) ABD'nin Azerbaycan ve genel olarak Kafkasya bölgesi ve sorunları hakkında tam bir fikre sahip olmaması ve buraya yönelik tutarlı bir dış politikaya sahip olmaması;
- 2) ABD politika belirleyicilerinin ve geniş halk yığınlarının Azerbaycan hakkında yeterli bilgiye sahip olmaması buraya yönelik tutarlı bir politikanın olmaması ile birleşince, ABD'nin Azerbaycan dış politikasının belirlenmesi bu ilk yıllarda etnik çıkar gruplarının ve özellikle Ermeni çıkar gruplarının baskılarına açık yaşandı.

Sovyetler Birliği'nden ayrılan bu devletlerin demokrasilerinin geniş çaplı desteklenmesinden ve anlaşmazlıkların barışçıl yollarla çözümünden ayrı olarak, ABD'nin Kafkaslara yönelik özel bir politikası var gibi görünmüyordu. (40) Petrol şirketlerinin Azerbaycan'a ilgisi bu yeni kurulan bağımsız devletleri Rusya'nın etki alanında görme eğiliminde olan ABD hükümetinden çok daha fazlaydı. (41)

Diğer yandan, Azerbaycan'ın dış politikası ta başından itibaren kuvvetle ABD'ye yönelikti. Bu politika yaklaşımında başlıca iki görüş etkin olmuştu:

- 1) Azerbaycan, bağımsızlığının ilk yıllarında güvenliğine, politik bağımsızlığına ve toprak bütünlüğüne karşı potansiyel bir tehlike olarak gördüğü ve özellikle Karabağ uyuşmazlığında Ermeni hükümetine ve ayrımcılara fiili

destek veren Rusya'ya karşı ABD'yi bir denge gücü olarak görüyordu.

2) Azerbaycan ABD'yi aynı zamanda önemli bir iş ortağı olarak görüyor ve Hazar Denizi kıyılarındaki petrol kaynaklarının kullanımı için Amerikan yatırımcılarının ilgisini çekmek istiyordu.

Bağımsızlığının ilk yıllarında, diğer eski Sovyet Cumhuriyetleri gibi, Azerbaycan da Sovyetler zamanındaki ekonomik bağlantılarının kopmasından ötürü ciddi bir ekonomik gerileme yaşadı. Ancak bu durum komşusu Ermenistan'la, nüfusu ağırlıklı olarak Ermeni olan Karabağ eyaletinde yaşanan etnik ve toprak çatışmaları yüzünden daha da ağırlaştı. (42) Birleşik Devletler Dağlık Karabağ anlaşmazlığının barışçıl yollardan çözümü için uluslararası çabalara fiilen katıldı. 1992 yılında Ermenistan ve Azerbaycan anlaşmazlıklarının barışçı yollarla ve görüşmelerle çözümünü desteklemek için Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Örgütü (OSCE) tarafından kurulan Minsk Grubu çalışmalarında ABD önemli rol oynadı. 1997 yılının başlarında Minsk Grubunda Rusya ve Fransa'nın yanı sıra yönetime gelerek ağırlığını artırdı.

Ermenistan'la olan anlaşmazlığı, Azerbaycan'ın ABD ile olan ilişkilerini derin bir şekilde etkiledi. İki ülkenin ikili ilişkilerinin ABD'de 1990'dan bu yana iç politikayı etkileyen bir güç haline gelen Ermeni lobisinin faaliyetleri ile tamamen karardığını söylemek abartılı olmayacaktır. Smith'in dediği gibi "Soğuk Savaşın bitimi daha önce faal olan veya olmayan etnik toplulukların Amerikan dış politikasında yeni bir rol almasına yol açmıştır. Ve Ermeni Amerikalılar 1991 yılında bir Ermeni Cumhuriyetinin kurulmasıyla Kafkaslardaki ABD politikası üzerinde son derece kritik bir etki sağladılar." (43)

Ermeni çıkar grupları öncelikle Azerbaycan ve Ermenistan'a verilecek ABD dış yardımı kararlarını etkilemede başarılı oldular. 1992 yılının sonbaharında ABD Kongresi, Sovyetler Birliği'nin eski üyelerine ekonomik ve insancıl yardım, demokrasi sürecinin hızlandırılması ve ekonomik gelişimi canlandırmak için Özgürlük Destek Yasasını (Freedom Support Act- FSA) çıkardı. Ancak, yasanın kabulünden bir ay sonra, 24 Ekim 1992'de Kongreye, Ermeni lobisinin hazırladığı ve FSA'nın 907 olarak adlandırılan bölümüne, ABD'nin Azerbaycan Hükümetine direkt yardımını yasaklayan bir değişiklik önergesi verildi. Azerbaycan'a yönelik tutarlı ABD politikalarının olmaması, ülke hakkında fazla bir bilgi olmaması, ve Ermeni lobisine karşı çıkacak diğer çıkar gruplarının olmaması nedenleri ile Kongre etnik Ermeni taleplerine çok duyarlı bir şekilde yaklaştı. ABD'nin ilk arabulucusu John J. Maresca, Dağlık Karabağ anlaşmazlığı için şöyle yazıyor:

Sorunun çözümü için, Kongreyi etkileyecek çok az çaba ya da ABD Hükümetinin tarafsız hareket ettiğine dair çok az işaret vardı. Kongre lobicilerin etkisi altındaydı ve Özgürlük Destekleme Kanunu'nun, ABD'nin Azerbaycan'a direkt yardımını yasaklayan 907. bölümü kabul edildi. O zamanlar Kongre konu ve sonuçları hakkında en basit kelimelerle cahildi. Mevcut idarenin Kongreyi bilgilendirme ve etkileme konusundaki hatası bugünkü idareye bu hatanın sonuçlarını düzeltme sorumluluğunu vermiştir". (44)

907. Bölümün kabulü şüphesiz ABD'deki Ermeni çıkar gruplarının önemli bir zaferi olmuştur. Azerbaycan hükümeti alabileceği yıllık 50-60 milyon dolarlık bir yardımdan yoksun kalmıştır ve Sovyetlerden ayrılan devletler içinde böyle bir yaptırıma maruz kalan tek devlettir. Buna karşın, ABD'nin Ermenistan'a dış yardımı giderek artmış ve 1997 yılında 95 milyon dolara yükselmiştir. Bu rakamla Ermenistan'ın aldığı ABD dış yardımı kişi başı bazında İsrail'den

sonra en yüksek düzeye ulaşmıştır. (45) Bunu takiben Ermeni lobisi ABD hükümet yardımındaki bu yüksek düzeyi sürdürmeyi başarmıştır. 2003 mali yılı için ABD Senatosu 2003 yılı Ocak ayında Ermenistan'a 90 milyon dolar yardım ve Karabağ–Nagorno için ek 5 milyon dolar insani yardım amaçlı ödeneğin Ödenek Çerçeve Kanun tasarısını onaylamıştır. (46)

Ancak Azerbaycan için 907. Bölümün çarpık mantığı ve ifade ediliş tarzı ile manevi yanı mali yanından çok daha fazla önemli olmuştur. Azeri yetkililer 907. bölümde Azerbaycan'ın bir saldırgan olarak tanımlanmasından dolayı duydukları rahatsızlığı defalarca dile getirmişlerdir. 907. bölüme göre: "ABD Başkanı karar verip, Azerbaycan hükümetinin Ermenistan ve Nagorno–Karabağ'a karşı saldırgan tutumundan vazgeçtiğine ve ablukasını durdurduğuna dair somut adımlar attığını Kongre'ye rapor edene kadar Azerbaycan Hükümetine bu veya bir başka yasa çerçevesinde hiçbir yardım yapılmayacaktır." (47) 907. Bölüm ile Ermeni lobisi Azerbaycan hükümetine önemli bir ABD hükümeti yardımının yapılmasını engellemekle kalmamış, aynı zamanda Dağlık Karabağ yöresindeki anlaşmazlıkta Azerbaycan'ın saldırgan rolü üstlendiği olumsuz imajını da yaratmıştır. Hatta, Ermeni lobisinin bir başka stratejik zaferi Dağlık Karabağ yöresini Azerbaycan'ın dışında ayrı bir oluşum olarak (ki bu bölgenin ABD dahil uluslararası olarak Azerbaycan'a ait olduğu kabul edilmiştir) 907. bölümde gösterme şekli ve Azerbaycan'ın Nagorno–Karabağ'a karşı saldırgan güçler kullandığını ifade etmesidir. 907. bölümle ilgili en ironik yan ise "Ermeni lobisinin Sovyetler Birliği'nden ayrılan yeni bağımsız devletlere verilecek yardımdan Azerbaycan'ı yararlandırmamasına karşın, Ermeni Hükümetinin bölgede ABD'nin rakipleri konumunda olan İran ve Rusya ile dostluk ilişkileri içinde olan otoriter ve mütecaviz bir hükümet oluşuydu." (48)

Azerbaycan yetkilileri, pek çok bağımsız Amerikalı gözlemcinin de yaptığı gibi, ABD Hükümetinin ve özellikle Kongresinin Kafkaslarla ilgili politika yetkilerini etnik Amerikalı çıkar gruplarının ellerine bıraktıkları şeklinde defalarca eleştirmişlerdir. Azerbaycan Hükümeti ise; Ermenistan'ın abluka iddialarını, kendilerini savaş durumunda farz ettikleri bir ülkeyle tüm ekonomik ilişkilerini dondurarak ve ortak projelerde iş yapmayarak kendilerini savunma açısından yasal haklarını kullandıklarını öne sürerek reddetmiştir. Aynı zamanda, Azerbaycan yetkilileri, Ermenistan'ın tek sınır komşusunun kendileri olmadığını söyleyerek, Ermenistan'ı gerçekten ablukaya alamayacaklarını söylemişlerdir. 907. Bölüm, ABDli yüksek mevkili yetkililer tarafından da şiddetle eleştirilmiştir. Dağlık Karabağ ilk ABD arabulucusu John J. Maresca bununla ilgili olarak şunları söylemiştir:

"907. Bölüm Nagorno–Karabağ anlaşmazlığında Azerbaycan'ın saldırgan rolünde olduğunu kabul etmektedir. Bu kısıtlayıcı maddenin ifadesi Azerbaycan'ın "Ermenistan ve Nagorno–Karabağ'a karşı saldırgan güç kullanıldığıdır." Ancak açık olan husus, Azerbaycan'ın hiç kimseye karşı saldırgan güç kullanmadığıdır. Tam aksine, toprakları istila edilen Azerbaycan bunun sonucunda yüzlerce iç göçmenle sorun yaşamaktadır. Azerbaycan en az altı yıldır kendini savunmaktadır. 907. Bölüm, bu nedenle, tamamen gerekçeden yoksun, haksız ve gerçekdışı varsayımlara dayalıdır." (49)

Böylece başlangıçta Azerbaycan ve ABD arasında dengesiz bir ilişki oluşmuştur. Azerbaycan'ın daha yakın işbirliği isteğine karşın, ABD iç etnik çıkar gruplarının etkisinde kalarak kararsız kalmıştır. Smith'in yazdığı gibi: "Amerikan Ermeni lobisinin yüzünden ABD'nin Kafkaslarla ilgili politikası uzun süre çok katı ve basiretsiz olmuştur."(50)

Ancak ABD–Azerbaycan ilişkileri incelendiğinde, Azerbaycan konusunda kamu bilincinin yükselip, Amerikan iş hayatının Azerbaycan'la ilgili ticaret ve güvenlik bağları arttıkça, Ermeni lobisinin yönetici sınıflar üzerinde etkisinin

giderek azaldığı gözlenmektedir. 1994 yılında Hazar kıyılarındaki petrol sahalarının çalıştırılması için başlıca Amerikan ve batılı petrol firmalarıyla anlaşma yapıldıktan sonra ABD'nin Azerbaycan ve Kafkas bölgesindeki stratejik ve ticari çıkarları büyük ölçüde artmıştır. 1994 yılından başlayarak, aynı zamanda Azerbaycan ve Ermenistan arasında ateşkes imzalandıktan sonra, yasal engellemelerin politik ve ekonomik işbirliğini ve insani yardım teslimatını engelleyebileceği endişesi başlamıştır. 907. Bölüm yasaklarının erozyonu 1997'den bu yana çok daha ciddi bir hal almıştır. Bunun nedeni kısmen pek çok kişinin ABD'nin bir yandan Minsk grubu içinde barış görüşmelerinden yana bir rol alırken Ermenistan adına taraf-tutar görünmesini istemediğinden, bir taraftan da ve daha da önemlisi ABD'nin ekonomik çıkarlarının Azerbaycan petrolünün ABD firmaları tarafından işletilmesiyle artmasındandır. (51) Gerek Bush (baba) ve gerekse Clinton yönetimleri, yaptırımların ABD'nin bölgedeki çıkarlarını olumsuz etkilediği görüşüyle, Kongreyi Azerbaycan aleyhindeki yaptırımlarından ötürü defalarca eleştirmişlerdir. Clinton yönetiminde Dışişleri Bakanlığı Eski Sovyet devletleri koordinatörü olan John Herbst'in sözleriyle, Kongrenin Ermenistan'ı ödüllendirme ve Azerbaycan'ı cezalandırma çabaları ABD'nin bölgedeki dış politikasını engellemektedir. (52) Ancak acil bir durum söz konusu olmadığı için Başkan'ın idaresi yasal icra yetkisi ile yaptırım maddelerini kaldırarak Amerikan Ermeni toplumunun öfkesini üzerine çekmek istememiştir. Bunun yerine Beyaz Saray 907. Bölümün Kongre'de iptali için çalışmış, ancak Ermeni lobisinin yoğun muhalefeti nedeniyle başarılı olamamıştır. Smith bu çabalardan birine örnek olarak aşağıdaki cümleyi yazmıştır:

"18 Eylül 1998 tarihinde Amerikan Ermeni Ulusal Komitesi bir basın açıklaması ile Kongrenin karar alışından (231 karşı 182 oyla red) bir gün önce 907. Bölümün kaldırılması ile ilgili kararın reddedilişinin zaferini kutladı. Ki bu öneri yalnızca Clinton yönetimince desteklenmiyordu (özellikle Madeleine Albright Ermeni lobisine ciddi bir eleştiri getirmişti). Aynı zamanda Hazar Denizi ve dolayısı ile Azerbaycan'da çıkar sahibi olan 14 petrol şirketi, Türkiye ile ilişkilerini güçlendirmek isteyen etkin Musevi organizasyonları ve Tahsisat Komitesi başkanı dahil Kongredeki Cumhuriyetçilerin bir kısmı bu öneriyi desteklemekteydi." (53)

Ancak, Beyaz Saray'ın, Azeri yanlısı Türk ve Musevi lobilerinin ve petrol şirketlerinin baskısı ile 907. bölümün bazı maddeleri çıkarıldı. Bunun yerine getirilen maddelerle demokrasiyi destekleyici, insancıl yardım, eğitim ve Güney Kafkasya ülkeleri arasında güven yaratılması gibi anahtar alanlarda ABD yardımının yapılmasına olanak sağlandı.

11 Eylül saldırısı ve bunu izleyen teröre karşı savaş süreci ABD-Azerbaycan ilişkilerinin güçlenmesi için yeni olanaklar yarattı. Azerbaycan'ın Avrupa'ya, Orta Doğu'ya ve Orta Asya'ya açılan bir yerdeki jeo-stratejik konumu ve teröre karşı savaşta verdiği destek (örneğin hava sahasını ve hava alanlarını Orta Asya'ya uçmaları için Amerikan jetlerine açması), gerek Bush yönetimi ve gerekse Azerbaycan hükümeti tarafından kısıtlamanın kaldırılmasının daha çok ifade edilir olmasına yol açtı. 19 Aralık'ta Temsilciler Meclisi'nde ve 20 Aralık'ta Senato'da çoğunluk oyu ile "Başkan, ABD'nin ulusal güvenliği için gerekli olduğuna karar verdiği takdirde, Azerbaycan üzerindeki yasaklamanın kalkması" kabul edildi. (54) Başkan Bush verilen bu yetkiyi 25 Ocak 2002 tarihinde başarıyla kullanarak 907. Bölümü iptal etti.

Hiç şüphe yok ki, 11 Eylül terörist saldırısından sonra ortaya çıkan yeni gerçekler Başkanın 907. bölümü kaldırmasında büyük etken oldu. Ancak 11 Eylül sonrası yeni gerçekler, Azerbaycan aleyhindeki ayrımcı müeyyidelerin kalmasının ana nedenleri olmaktan çok bir tetikleyici olmuşlardır. 907. Bölümün kaldırılmasını Beyaz Saray politikalarının bir sonucu olarak değerlendirmek daha doğru olacaktır. Bu bağlamda, 11 Eylül'den sonra, Azerbaycan'ın artan jeostratejik önemi ve bu ülkede zaten var olan Amerika'nın ekonomik çıkarları nedeniyle Bush

yönetimi Azerbaycan –ABD ilişkilerindeki bu son engeli kaldırmak için uygun bir zamanı değerlendirmiştir. Bugüne kadar Azerbaycan, Amerikan ticari çıkarlarının ülkeye bağlanması için gerekenleri yapmış, ABD'deki diğer çıkar grupları ile yakın ilişkiler (örneğin Kongredeki Musevi ve Türk lobileri ile) tesis etmiştir. 1990 yılına nazaran kamuda ve yönetimdeki Azerbaycan ve Kafkas bölgesi hakkındaki anlayış büyük ölçüde gelişmiştir. Ve sonuç olarak, Amerikan politik kuruluşları Azerbaycan'la ilgili ulusal çıkarlarının daha iyi farkına varmışlardır. Etnik Amerikan çıkarları ise giderek ABD'nin Azerbaycan ve Kafkas bölgesindeki çıkarlarının ciddi bir engelleyicisi olarak değerlendirilmeye başlanmıştır. Yasa iptal edildikten sonra, ABD'nin Azerbaycan Büyükelçisi Ross Wilson; "ABD–Azerbaycan ilişkilerinde 907. Bölümün engel olduğu pek çok şeyi yapmak durumundayız. Birçok şeyi zamanında yapamamızın maliyeti bugün 11 Eylül saldırısı nedeniyle çok daha fazladır." (55)

11 Eylül terörist saldırısından sonra ABD'nin Azerbaycan'a yönelik politikalarında meydana gelen bir diğer önemli değişiklik, Washington'un Azerbaycan'ın toprak bütünlüğünü daha fazla desteklemesidir. Unutulmamalıdır ki ABD, Azerbaycan'ın toprak bütünlüğünü diplomatik ilişkilerin tesisinde ikili anlaşmalarla ve Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nde Karabağ anlaşmazlığı için 1993'te oylama yapılırken ve bir çok ikili ya da çoklu toplantılarda zaten tanımıştı. (56) Ancak, Washington yönetimi, özellikle 11 Eylül saldırılarından önce Azerbaycan'ın toprak bütünlüğüne destek verme politikasında daima kararsızdı. Bunun en ilginç örneği, 15 Aralık 1999 tarihindeki Birleşmiş Milletlerin 54. Genel Kurul toplantısında Azerbaycan'ın toprak bütünlüğü oylanırken çekimser kalmasıydı. Genel Kurul toplantısında Birleşmiş Milletler ve Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (Organization for Security Cooperation in Europe– OSCE) arasında işbirliği hakkındaki BM kararı tartışmalarında, anlaşmazlıklarla ilgili bölüme Dağlık Karabağ ile ilgili bir madde sunuldu ve bunun sonucunda Azerbaycan'ın toprak bütünlüğü konusu gündeme geldi. Azerbaycan'ın toprak bütünlüğü ile ilgili madde oy çoğunluğu ile kabul edildi. Ancak, pek çok batılı ülke, ABD dahil, Azerbaycan'ın toprak bütünlüğü konusunda hala kararsız oldukları gerekçesiyle oy vermekten kaçındılar. (57) 11 Eylül saldırılarından sonra Azerbaycan'a verilen önemin artmasından sonra Washington resmi çevreleri Azerbaycan'ın toprak bütünlüğünü destekleyen bir çok beyanatta bulundu. Resmi açıklamalarda söylenen: "Birleşik Devletler Azerbaycan'ın toprak bütünlüğünü destekler ve Nagorno–Karabağ'ın gelecekteki statüsünün Minsk sürecindeki tarafların görüşmeleri sonunda ortaya çıkacağı" (58) yüksek mevkili görevliler tarafından açıkça söylenmektedir. ABD Büyükelçisi Ross Wilson 14 Ocak 2002 tarihinde verdiği demeçte şöyle söylemiştir: "ABD Hükümetinin amacı Azerbaycan'ın toprak bütünlüğünün eski haline gelmesini ve bölgede istikrarı sağlamaktır". (59) 14 Temmuz 2002 tarihinde Dışişleri Bakanlığı sözcülerinden biri de: "Washington, Nagorno–Karabağ hükümetini tanımamaktadır. .. ABD Hükümeti Azerbaycan'ın toprak bütünlüğünü desteklemektedir, ve inanıyoruz ki, anlaşmazlığa politik bir çözüm getirilecektir". (60)

Bu şekilde, 11 Eylül saldırılarından sonra ABD'nin Azerbaycan'a yönelik politikası etnik grup çıkarlarından çok ulusal çıkarlarla yönelmektedir. Ancak, Ermeni çıkar grupları hala Ermenistan ve Azerbaycan konularında politika belirlenmesinde önemli ölçüde söz sahibidirler. 907. maddenin iptal edilmeyip, uygulamanın Başkanlık kararı ile durdurulması bile Ermeni lobisinin etkinliği sonucudur. 2003 yılı Ocak ayında Başkan Bush 907. Bölümün durdurulmasını bir yıl daha uzatmıştır. 907. madde ile ilgili 17 Ocak 2003'te yayınlanan Başkanlık kararında "uzatmanın ABD'nin terörizmle mücadelesi için ve ABD veya koalisyon ortaklarının silahlı kuvvetlerinin operasyonel hazırlıkları için gerekli olduğu ve Azerbaycan'ın sınır güvenliği için önemli olduğu" belirtilmiştir. (61)

Özetle, ABD–Azerbaycan ilişkileri giderek iyileşen sürekli bir gelişme içindedir. İki ülke arasında artan ekonomik ve

politik bağlar fayda yaratmakta ve bu durum Ermeni etnik çıkarlarını olumsuz etkilemektedir. Bu nedenle, etnik Ermeni çıkar gruplarının ABD'nin politika belirlemesi üzerindeki etkisi 1990'lı yılların başına göre azalmıştır ve ABD'nin Azerbaycan'daki ulusal, ticari ve güvenlik çıkarları daha geniş kapsamlı olarak ve ABD politika belirleyicileri konunun önemini anladığı ölçüde artmıştır.

Sonuç

Bu makale ile amaçlanan; "özellikle ABD gibi demokrasinin ve toplumun egemen olduğu iç politikalara sahip ülkelerde, etnik çıkar grupları dış politika üzerinde kayda değer bir etki yaratabilir, ancak etnik çıkarlar politika belirleyicilerin önemini kavradıkları ulusal çıkarların üstüne çıkamaz" ı göstermektir. Sosyal baskılara duyarlı, ABD gibi toplumun hakim olduğu zayıf devletlerde bile, süper örgütlü, zengin finans ve enformasyon kaynaklarına sahip etnik çıkarlar bile başarı için yeterli değildir. Etnik gruplar çok kültürlü ortamlarda ve çeşitli çıkarlar adına faaliyet gösterdiklerinden, çalışmalarının başarısı büyük ölçüde destek kazanma yeteneklerine, diğer grupların muhalefetini ortadan kaldırmalarına, ve daha geniş toplumsal ve ulusal çıkarlara seslenebilmelerine bağlı olmaktadır. Bunun gibi, etnik lobisilikte nihai başarı politika belirleyicilerin kararını etkilemek olduğuna göre, etnik talepler ve politikalar politika belirleyicilerin çalışma gerçeklerine uyumlu olmak, kamu ve yönetimin tercihleri doğrultusunda olmak ve "ulusal çıkar"larla bütünleşir olmak zorundadır. Watanabe'nin doğrudan gösterdiği gibi: "Etnik grupların desteklediği görüşler ulusal çıkarları güçlü ve inanılır bir şekilde temsil etmediği sürece nadiren benimsenirler." (62)

ABD–Azerbaycan örneğinde, özellikle ticari ve güvenlikle ilgili ortaya çıkan yeni çıkarlar, Amerikan ulusal çıkarları ile Azerbaycan'ı zaman içinde yaklaştırmıştır. Ve sonuç olarak, ABD'nin Azerbaycan dış politikasını yönlendirmekte olan Ermeni lobisinin etkisini ve önemini azaltmıştır. Bu Ermeni lobisinin rolü ABD–Azerbaycan ilişkileri daha geliştikçe kaybolacak anlamında değildir. Ve doğal olarak, yalnızca gelişen ABD–Azerbaycan ilişkileri de değildir. ABD– Ermenistan ilişkileri de bu arada güçlenmektedir. Buradaki nokta, ABD–Azerbaycan ilişkileri geliştikçe Ermeni lobisinin 1990'lı yıllarda olduğu gibi kolaylıkla Azerbaycan'a karşı dış politika oluşturulmasını etkileyemeyeceğidir. Ermeni çıkar gruplarının şimdi ve belki de gelecekte hala ABD'nin Azerbaycan'a yönelik politikalarında büyük etkisi vardır ve olacaktır. Ancak ABD'nin ulusal çıkarları Azerbaycan'la giderek örtüştüktan sonra, Ermeni lobisinin etkisi de buna bağlı olarak daralacaktır.

1. Tony Smith, *Yabancı Ekler: The Power of Ethnic Groups in the Making of American Foreign Policy*, (Harvard University Press, 2000), 101

2. *ibid.*, 86

3. Paul Y. Watanabe, *Ethnic Groups, Congress, and American Foreign Policy: The Politics of the Turkish Arms Embargo*, (Greenwood Press, 1984), 26–27

4. Smith, 88

5. *ibid.*

6. *ibid.*

7. Harald Muller ve Thomas Risse–Kappen, "From the Outside in and from the Inside Out: International Relations, Domestic Politics and Foreign Policy", in *The Limits of State Autonomy: Societal Groups and Foreign Policy*

Formulation, David Skidmore ve Valerie Hudson, eds., (Westview Press, 1993), 34

8. *ibid.*, 41

9. David Skidmore and Valerie M. Hudson, "Establishing the Limits of State Autonomy: Contending Approaches to the Study of State–Society Relations and Foreign Policy–Making", in *The Limits of State Autonomy: Societal Groups and Foreign Policy Formulation*, David Skidmore ve Valerie M. Hudson, eds., (Westview Press, 1993), 1

10. Philip P. Everts, "Introduction" in *Public Opinion and the International Use of Force* (2001), ed. Philip P. Everts ve Pierangelo Isernia, 8

11. Thomas Risse–Kappen, "Public Opinion, Domestic Structure, and Foreign Policy in Liberal Democracies", *World Politics* 43, (1991), 482

12. Smith, 94

13. Watanabe, 41

14. *ibid.*, 50

15. *ibid.*, 48

16. Smith, 94

17. Bu bakımdan Smith New York'lu Musevilerle ilgili iyi bir örnek sunmaktadır. New York nüfusunun % 9'unu oluşturan Musevilerin önemli etkisi vardır ve eyalet ortalamasında oy vermede duyarlıdırlar. Bkz., Smith, 99

18. *ibid.*, 101

19. Watanabe, 68

20. Smith, 109

21. Watanabe, 71

22. Smith, 99

23. Watanabe, 122

24. Bangladesh Congressional Caucus, Web sitesi

<http://bangladeshunited.alochona.org/bangladeshunited/Caucus.html>

25. Washington Demokrat senatörü James McDermott 2003 Ocak ayında "Armenian Caucus"a en son katılanlardandır. Pan Armenian haber ajansına göre, "Osmanlıların Ermeni soykırımı ile ilgili Atom Egoyan'ın "Ararat" filminden etkilenmiştir".

"Representative James McDermott Joins Congressional Armenian Caucus", PanArmenian news agency, January 25, 2003.

26. "Armenian Caucus" üyeliği 125 e çıktı. "Armenian Assembly of America" web sitesi

<http://www.aaainc.org/press/11-01-02.htm>;

27. "Congressional Hellenic Caucus", "American Hellenic Council" Web sitesi

<http://www.americanhellenic.org/network/modules.php?name=Caucus>

28. Watanabe, 72

29. *ibid.*, 62

30. *ibid.*

31. Alan Cooperman, "Armenians in U.S. Not on INS List", *The Washington Post*, 18 Aralık, 2002,

<http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/articles/A4407-2002Dec17.html>

32. Armenian National Committee of America (ANCA) Press Release, 16 Aralık, 2002,

<http://www.anca.org/anca/pressrel.asp?prID=274>

33. Washington File, EUR315 12/18/2002, "INS Revised Notice: Armenia Not Included in Registration System",

<http://www.usemb.ee/wf/eur315.htm>

34. ANCA Press Release, December 20, 2002, <http://www.ancfresno.org/html/press/pr122002.html>

35. Elizabeth S. Rogers, "The Conflicting Roles of American Ethnic and Business Interests in the U.S. Economic Sanctions Policy: The Case of South Africa", in *The Limits of State Autonomy: Societal Groups and Foreign Policy Formulation*, David Skidmore ve Valerie M. Hudson, eds., 191

36. Watanabe, 59

37. "Sözde" kelimesi burada kullanılmıştır, çünkü yazara göre 1. Dünya Savaşı'nda Osmanlı İmparatorluğu'nda etnik soykırımının olduğuna etnik gruplar değil, tarihçiler karar vermelidir.

38. "Help "Stamp" Out Genocide Denial", ANCA Action Alerts,

<http://www.anca.org/anca/actionalerts.asp?aaID=12>

39. "Protest Bush Administration Regulation Requiring Registration of Armenian citizens" ANCA Action Alerts,

<http://www.anca.org/anca/actionalerts.asp?aaID=60>

40. Manuel Mindreau, *U.S. Foreign Policy Toward the Conflict Between Armenia and Azerbaijan*, s. 9;

<http://www.docentes.up.edu.pe/Mmindreau/docs/U.S.%20Foreign%20Policy%20-%20Armenia%20and%20Azerbaijan.PDF>

41. John J. Maresca "U.S. Ban on Aid to Azerbaijan (Section 907)", *Azerbaijan International*, Kış 1998 (6.4),

http://www.azer.com/aiweb/categories/magazine/64_folder/64_articles/64_maresca.html

42. 1989'deki ilk uyuşmazlık öncesi nüfus sayımına göre dağlık Karabağ Özerk Bölgesinin nüfusu %75 Ermeni ve %25 Azeri'dir. Azerbaycan'ın de facto asgari yenilgisi ve etnik temizlik politikalarından sonra Etnik Karbağ ve çevresinde hiç Azeri yaşamamaktadır.

Uluslararası dokümanlarda Dağlık Karabağ olarak adlandırılan bölgenin (bazen Upland de denmektedir) Rusça ismi Nagorno-Karabağ'dır. Bu metinde her ikisine de yer verilmiştir. .

43. Smith, 69. Küçük bir detay olarak, 1991'de kurulan Ermeni Cumhuriyeti ilk Ermeni Cumhuriyeti değildir. Tüm güney Kafkasya ülkeleri, Ermenistan dahil, 1918-21 yılları arasında bir bağımsızlık süreci yaşamıştır. (Ermenistan-1921) Kendi cumhuriyetlerini kurmuşlardır.

44. Maresca, op.cit. http://www.azer.com/aiweb/categories/magazine/64_folder/64_articles/64_maresca.html

45. see: Emil Danielyan, "Armenia's Foreign Policy: Balancing Between East and West", *Prism*, Volume 4, Issue 2, January 23, 1998, http://russia.jamestown.org/pubs/view/pri_004_002_003.htm; Senatör Nancy Pelosi, <http://www.house.gov/pelosi/armenia.htm> Web Sitesi

46. "U.S. Senate Approved Aid to Armenia and Nagorno-Karabakh", PanArmenian news agency, 27 Ocak, 2003

47. *Freedom Support Act, Section 907 (102nd Congress, 2nd Session, Public Law 102-511)*

48. Smith, 70 referring to Carrol J. Doherty, "Armenia's Special Relationship with U.S. is Showing," *Congressional Quarterly*, 5/31/97 and *Washington Post*, 8/1/96

49. Maresca, op. cit.

http://www.azer.com/aiweb/categories/magazine/64_folder/64_articles/64_maresca.html

50. Smith, 78

51. Curt Tarnoff, "The Former Soviet Union and U.S. Foreign Assistance", *Congressional Research Service (CRS) Issue Brief for Congress*, Order Code IB95077, 7 Ocak, 2002,

<http://www.globalsecurity.org/military/library/report/crs/IB95077.pdf>

52. K.P. Foley, "Congress Complicating Caucasus Conflicts, Official Suggests", *RFE/RL, Weekday Magazine*, <http://www.rferl.org/nca/features/1996/07/F.RU.96073116315555.html>

53. Smith, 14

54. Tim Waal, "Bush Administration Uses Economic Levers To Encourage Anti-Terrorism Cooperation" *Eurasia Insight* 10/22/2001, <http://www.eurasianet.org/departments/insight/articles/eav102201c.shtml>
55. *ibid.*
56. *These UN SC Resolutions are Resolution 822 (30 April 1993), Resolution 853 (29 July 1993), Resolution 874 (14 October 1993), Resolution 884 (12 November 1993). Kararlarla ilgili tüm metinler için bkz. :* <http://www.state.gov/p/eur/rls/or/13508.htm>
57. 54. Genel Kurul toplantısındaki toprak bütünlüğü sorusuna ilişkin detaylar için bkz., Elkhan Shahinoglu "West Uncertain Over Azerbaijan's Territorial Integrity", http://www.geocities.com/fanthom_2000/archives/Archive9.html
58. ABD Dışışleri Bakanlığı Web Sitesi , "The United States and Nagorno-Karabakh", <http://www.state.gov/p/eur/rls/fs/13502.htm>
59. PRIMA News Agency[406-2002-01-15-Azer] "United States stands for restoration of territorial integrity of Azerbaijan", <http://www.prima-news.ru/eng/news/news/2002/1/15/17551.html>
60. "U.S. Aid to Disputed Region", *The Washington Post*, June 19, 2002, cited in the web site of the self-proclaimed Nagorno-Karabakh Republic Ministry of Foreign Affairs, <http://www.nkr.am/eng/news/digest.html> (2 Ocak 2002 de en son erişilmiştir).
61. 907.Bölümle İlgili Başkanlık Kararı Metni, Beyaz Saray Basın Sekreteryası
17 Ocak 2003, Başkanlık Kararı No. 2003-12
Başkanlık Kararı No. 2003-12
62. Watanabe, 60

www.stradigma.com

aylık strateji ve analiz e-dergisi

STRADİGMA.com bir FORSNET e-yayıdır